

20. Жуковський А. Попередні підсумки місячника громадського огляду загального навчання та політехнізації шкіл на Україні // Рад. освіта. – 1931. – №2. – С. 44 – 56.
21. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.6. – Спр.184. – 124 арк.
22. Державний архів Київської області. – Ф. Р-510. – Оп. 1. – Спр. 93.– 338 арк.
23. Державний архів Хмельницької області. - Ф. Р-670. – Оп. 1. – Спр. 2. – 205 арк.

Николина И.И., Вознюк О. Н. РЕАЛИЗАЦИЯ ПРИНЦИПА ПОЛИТЕХНИЗМА В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ УКРАИНЫ В КОНЦЕ 20-Х – В НАЧАЛЕ 30-Х ГГ. XX В.

В статье проанализирована политика правительства относительно решения проблемы по внедрению политехнизации учебы и отражена особенность становления и динамика роста соответствующей сети школ в Украине в конце 20-х – в начале 30-х гг. XX ст.

Ключевые слова: Украинская ССР, политехническая общеобразовательная школа, концепция и модель образования.

Nikolina I.I., Voznjuk O. N. REALIZATION OF PRINCIPLE OF POLYTECHNICAL AT GENERAL SCHOOL OF UKRAINE AT THE END 1920S – THE EARLY 1930 S.

In the article the policy of imperious structures is analyzed in relation to working out problems on introduction of polytechnical of studies and the features of becoming and loud speaker of growth of the proper network of schools are reflected in Ukraine at at the end 1920s – the early 1930s.

Key words: the Ukrainian SSR, polytechnical education school, the model of education.

УДК 94(477)»1925-1926»

В.А. Тучинський

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ В МОЛДАВСЬКІЙ АВТОНОМНІЙ СОЦІАЛІСТИЧНІЙ РАДЯНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ У 1925 – 1926 РР.

У статті зроблено спробу дослідити особливості та основні напрямки соціального страхування в МАСРР у 1925–1926 рр. Особливу увагу приділено характеристиці нормативних документів, що регулювали діяльність органів соцстраху, формуванню мережі соціального страхування та допомоги по безробіттю.

Ключові слова: соціальне страхування, страхові каси, реформи, безробіття, пенсії та допомоги, самофінансування.

Реформування системи соціального захисту в сучасній Україні потребує переосмислення суті та ролі соціального страхування в минулому. Особливо цікавим у цьому сенсі видається період запровадження та здійснення нової економічної політики, коли перед правлячою більшовицькою партією постало актуальне і нині завдання: поєднати курс на запровадження елементів ринкової економіки із ефективною системою соціального захисту населення.

Складовою частиною страхової системи УСРР були органи соціального страхування Молдавської Автономної Соціалістичної Радянської Республіки, що існувала на лівобережжі Дністра у 1924-1940 рр. Актуальність теми публікації зумовлюється також і тим, що 1925–1926 фінансовий рік виявився найбільш вдалим для результатів роботи органів соціального страхування Автономної Республіки.

Історіографічний аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури з визначеної автором проблематики свідчить про відсутність цілісного наукового дослідження про діяльність органів соціального страхування в Молдавській Автономній Республіці. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. з'явилося кілька узагальнюючих праць про діяльність органів соцстраху УРСР у 20 – 30-х рр. ХХ ст. Найціннішою із них є фундаментальна праця О.Мельничука [1]. Значну кількість фактичного матеріалу із вказаної проблеми містить дослідження В.Шарпатога [2]. Окремі аспекти соціального страхування в Республіці досліджували історики самопроголошеної Придністровської Молдавської Республіки [3].

Автор публікації ставить за мету дослідити основні напрямки та особливості соціального страхування в МАСРР у 1925 – 1926 рр.

Перехід більшовиків до НЕПу навесні 1921 р. викликав зміни у соціальній політиці. Обмежені фінансові ресурси держави не давали змоги забезпечувати потерпілих від соціальних ризиків через надання адресних соціальних допомог із державного бюджету. Зважаючи на це, декретом РНК УСРР від 10 грудня 1921 р. на території України запроваджувалося соціальне страхування як нова організаційно-правова форма соціального захисту населення [4, с. 59].

Широкомасштабне запровадження соціального страхування в Україні вимагало, насамперед, визначення єдиної організаційної структури та правового статусу центральних та місцевих органів. Тому вже постановою РНК УСРР від 26 грудня 1921 р. було затверджене положення про створення Управління соціального страхування, органу, на який покладалося безпосереднє втілення в життя основ законодавства про соціальне страхування в Україні [5, арк. 29]. Таке Управління сформувалося із самого початку як спільний орган НКСЗ УСРР та Південного бюро ВЦРПС, згодом під назвою «Головне управління соціального страхування, Головоцстрах, ГУСС» знаходилося при Наркоматі соціального забезпечення, а з лютого 1923 р. – при Наркоматі праці. Окрім НКСЗ, з утворенням СРСР управління було підпорядковане Центральному управлінню соціального страхування (ЦУСС) у Москві. 3 травня 1922 р. Головоцстрах УСРР переводився на повне самофінансування [6, с. 68].

Страховий апарат на місцях представляли районні та окружні страхові каси. У квітні 1922 р. у «Віснику соціального забезпечення» був надрукований проект статуту районної каси соціального страхування [7, с. 39 – 46], який остаточно затвердили на нараді завідувачів собезів 18 травня 1922 р. Тимчасове положення про окружні страхові каси вступало в дію на підставі Постанови НКП УСРР від 27 липня 1926 р. [8, с. 1298]. Для проведення соціального страхування в місцевостях, віддалених від страхових кас із кількістю застрахованих недостатньою для їх створення, за постановою НКП УСРР від 23 серпня 1923 р. засновувалися страхові пункти та посади уповноважених страхових кас [9, с. 29].

Остаточне формування страхової мережі в Україні відбулося на кінець 1925–1926 фінансового року. Так на 1 жовтня 1926 р. в Україні нараховувалося 40 окружних кас, одна республіканська каса в Молдавській Автономній Соціалістичній Радянській Республіці (МАСРР) та одна транспортно-будівельна – у Дніпропетровську. На місцях розгорнули свою діяльність 222 страхових пункти та 316 страхових уповноважених. По Україні нараховувалося 101800 страхувальників, 1382918 застрахованих. На кожен касу в середньому припадало 2424 страхувальники та 32927 застрахованих [10, с. 7].

Органи соціального страхування МАСРР на цей час були представлені однією республіканською касою та чотирма страховими пунктами. Протягом року чисельність застрахованих в них збільшилася від 7864 до 9687 осіб, з них жінки становили – 1979 осіб (20,4%), підлітки – 355 (3,7%). Всього на 1 жовтня 1926 р. по центральній касі Автономної Республіки нараховувалося 5079, Тираспольському пункту – 1481, Рибницькому пункту – 1058, Ананьєвському пункту – 816, Бирзульському пункту – 1253 особи. Кількість частково застрахованих протягом року зросла від 168 до 1183 осіб [11, с. 15].

Основні складові фінансової системи соцстраху були закріплені в Кодексі законів про працю УСРР 1922 р. За ст. 177 Кодексу джерелами коштів на забезпечення застрахованих в Україні слугували: а) страхові внески, встановлені в процентному відношенні до заробітної плати; б) пеня, нарахована на страхувачів за несплату в строк страхових внесків; в) штрафи, що накладалися на страхувачів за недотримання положень закону та правил про працю та соціальне страхування; г) відсотки на капітали та доходи від діяльності підприємств, установ та інших надходжень. Сплата страхових внесків покладалася на підприємства, установи, господарства та осіб, що використовували найману працю. Звільнення працівників від внесення страхових внесків розглядалося більшовиками як найвагоміше досягнення у сфері соціального страхування [12, с. 175].

Протягом 1925 – 1926 рр. кількість підприємств та установ, що перебували на обліку страхових кас Автономної Республіки зросла від 1334 до 2104. Середній тариф страхових внесків складав 13,4% від фонду заробітної плати, в той час як по Україні – 12,6% [11, с. 25-26]. Для страхувачів було нараховано 722919 крб. страхових внесків, з яких страховим органам вдалося зібрати 666393 крб., що складало 92, 18% і було одним із найнижчих показників по Україні [11, с. 29]. Сума заборгованості між установами та підприємствами розподілилася так: підприємства державного бюджету – 3086 крб., підприємства місцевого бюджету – 7274 крб., змішані – 588 крб, госпрозрахункові – 24788 крб., кооперативні – 13151 крб., приватні – 11742 крб., наймачі домашньої прислуги – 52 крб. [11, с. 30].

Фінанси соціального страхування акумулювалися у відповідних фондах. Операційні фонди соціального страхування розподілялися на такі: фонд соціального страхування на випадок тимчасової непрацездатності, материнства та додаткових видів забезпечення (фонд «А»); фонд страхування на випадок інвалідності та забезпечення членів сімей, застрахованих у випадку смерті чи безвісної відсутності останніх (фонд «Б»); фонд страхування на випадок безробіття (фонд «В»); фонд лікарняної допомоги (фонд «Г»). Усі фонди використовувалися місцевими органами соціального страхування на виплату допомог і пенсій та покриття організаційних витрат. Частина фонду «Г» передавалася місцевому відділу охорони здоров'я (підвідділу робітничої медицини). Суми, що надходили до соціального страхування у вигляді штрафів, розподілялися рівномірно між фондами «А», «Б», «В» [13, с. 38]. У 1925 р. замість колишніх чотирьох встановлювалися два види страхових фондів: пенсій та допомог, фонд лікарняної допомоги.

Для зміцнення фондів територіальних страхових кас та виділення коштів на проведення профілактичних заходів і покриття організаційних витрат Головного управління соціального страхування УСРР запроваджувалися всеукраїнські фонди [14, с. 82]. На 1 жовтня 1926 р. фонди страхових органів МАСРР характеризувалися такими показниками: фонд допомог і пенсій – 482843 крб., фонд лікарняної допомоги – 144469 крб. Водночас місцевими органами соціального страхування було перераховано до всеукраїнських фондів: допомог і пенсій – 36129 крб., лікувальної допомоги – 27279 крб. [11, с. 113].

За рахунок страхових коштів застраховані в Україні претендували на забезпечення допомогами та пенсіями у разі безробіття, тимчасової та постійної втрати працездатності, надання медичної, профілактичної та додаткових допомог. На основі статистичних даних спробуємо продемонструвати практику соціального страхування в Автономній Республіці у 1925 – 1926 фінансовому році, який виявився найбільш вдалим для страхових органів.

Так протягом звітного періоду в МАСРР було зафіксовано 9725 звернень за допомогою з тимчасової непрацездатності, яким оплачено 77348 днів, що у розрахунку на 100 застрахованих в рік складало 828 днів [11, с. 43]. Загалом на виплату допомоги тимчасово непрацездатним було виплачено 171678 крб., з яких: на промисловий травматизм – 11197, хворобу – 146274, карантин – 1034, вагітність та пологи – 13172 крб. Середній розмір допомоги складав 2 крб. 22 коп. на день [11, с. 47].

Допомогу із безробіття в Автономній Республіці протягом зазначеного періоду отримували щомісячно 560 осіб, що складало 57,8 особи на 1000 застрахованих. Розмір щомісячної допомоги безробітного складав в середньому 11 крб. 40 коп. (по Україні – 16 крб.) Серед безробітних 13,2% складали жінки, 3,8% – підлітки [11, с. 82].

Серед додаткових допомог страховими органами МАСРР протягом досліджуваного періоду було використано: на догляд за новонародженим – 24934 крб., на годування дитини – 49027 крб., на поховання – 9382 крб. При цьому розміри допомоги становили, відповідно – 17 крб., 50 коп., 4 крб. 40 коп. та 35 крб. [13, с. 90 – 91]. За рахунок страхових коштів протягом року було відправлено: на курорти – 152, в санаторії – 121, будинки відпочинку – 517 осіб. Робітники від станка, що пройшли через санаторії та будинки відпочинку, складали 53,7% [11, с. 25].

Практична діяльність органів соціального страхування МАСРР із забезпечення пенсіями застрахованих характеризується наступними показниками. У середньому, протягом року пенсії отримували щомісяця 227 інвалідів праці, 163 сім'ї, що втратили годувальника та 55 працівників освіти. Загалом кожен місяць пенсіями забезпечувалися 454 застраховані, що складало 46,86 осіб на 1000 застрахованих [11, с. 50-51]. Середній розмір місячної пенсії інвалідів праці становив: через загальне захворювання – 13 крб., травматизм – 16 крб. 59 коп.. Сім'ї, що втратили годувальника через загальне захворювання, отримували 8 крб. 94 коп., через смерть на виробництві – 16 крб. 59 коп. Загалом на пенсійне забезпечення застрахованих у 1925 – 1926 рр. було витрачено 57814 крб., з них: на виплату пенсій інвалідам праці – 40348 крб. (69,79%), сім'ям, що втратили годувальника – 17466 крб. (30,21%) [13, с. 61 – 62].

Отже, у 1925 – 1926 рр. органи соціального страхування Молдавської Автономної Республіки виступали невід'ємною складовою страхової системи УСРР. Через їхню діяльність відбувалося забезпечення потерпілих допомогами та пенсіями у разі настання соціальних ризиків. Незважаючи на незначні обсяги поширення соціального страхування та відносно невисокі розміри допомог та пенсій, діяльність страхових органів Автономної Республіки була важливою складовою соціального захисту населення в умовах ринкових перетворень.

Перспективним у висвітленні даної тематики є дослідження особливостей організації та проведення соціального страхування в МАРСР у 30-х рр., в умовах існування тоталітарної моделі політичного устрою СРСР.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Мельничук О.А. Соціальне страхування в радянській Україні (20 – 30-ті рр. ХХ ст. – Вінниця, 2009.
2. Шарпаций В.Г. Соціальне забезпечення в УРСР (20 – 30-ті роки ХХ ст.). – К., 2006.
3. История Приднестровской Молдавской Республики. В 2-х т. – Тирасполь, 1996. – Т.1.
4. СУ УССР. – 1922. – №4.
5. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 348. – Оп.1. – Спр.572.
6. СУ УССР. – 1922. – №6.
7. Нормальный устав страховой кассы // Вестник социального обеспечения. – 1922. – №4.
8. Данилова Е.Н. Действующее законодательство о труде Союза ССР и союзных республик. – М.: Вопросы труда, 1927. – Т.П.
9. О страховых пунктах и уполномоченных страховых касс. Положение НКТ СРСР от 23 августа 1923 г. // Вопросы страхования. – 1923. – №34.
10. Минц М. Страховые органы на Украине: построение и функции // Вопросы страхования. – 1927. – №12;
11. Социальное страхование на Украине в 1925 – 1926 гг. – Харьков: Изд. НКТ УССР, 1927.
12. Кодекс законов о труде 1922 г. – Харьков, 1923.
13. Баевский И. Л. Практика социального страхования в СССР. – М.: Вопросы труда, 1925.
14. Фрейман И.И. Финансовая система социального страхования. Свод правил, регулирующих финансовые взаимоотношения органов соцстраха со страхователями – Харьков: Вопросы труда, 1927.

Тучинский В.А. СОЦИАЛЬНОЕ СТРАХОВАНИЕ В МОЛДАВСКОЙ АВТОНОМНОЙ СОВЕТСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ В 1925 – 1926 ГГ.

В статье исследуются особенности и главные направления социального страхования в МАРСР в 1925 – 1926 гг. Особое внимание уделяется характеристике нормативных документов, которые регулировали деятельность органов соцстраха, формирования сети социального страхования, а также помощи по безработице.

Ключевые слова: социальное страхование, страховые кассы, реформы, безработица, пенсии и субсидии, самофинансирование.

Tuchynskiy V. A. SOCIAL INSURANCE IN MOLDOVA AUTONOMOUS SOVIET REPUBLIC IN 1925-1926

The article explores the traits of social insurance in MASR during 1925-26. Precise attention is paid to characteristics of documents which regulated social insurance, formed the network of social insurance and unemployment benefits.

Key words: Social insurance, social fund, reforms, unemployment, pension and subsidy, self-financing.

УДК 94(477) «192/193»: 338.45

О.О. Слободинський

ОСОБЛИВІ РИСИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В 20-Х – НА ПОЧАТКУ 30-Х РР. ХХ СТ.

Автор досліджує особливості розвитку промисловості України у період 20-х – на початку 30-х рр. ХХ ст.

Ключові слова: промисловість, нова економічна політика, індустріалізація.

Проблеми розвитку промисловості та індустріалізації періоду 20 – 30-х років ХХ століття розглядали у своїх працях вітчизняні [4, 5] й зарубіжні дослідники [2, 3, 7, 8.]. Однак і сьогодні, на початку ХХІ століття, в час розбудови економіки незалежної Української держави, уроки історії є вкрай важливими. З огляду на це тема нашого дослідження є актуальною.